

”Södra Sveriges elförsörjning kräver beslut om kärnkraften.”

16 juli 2022

Sol och vind kan otvivelaktigt ge värdefulla bidrag till den svenska elproduktionen. Men det räcker inte, anser Gert Lyngsjö och Lars Thuring.

Sverige måste inse i vilken allvarlig situation elproduktionen befinner sig. För att klara klimatmålen och välfärden måste ett antal beslut fattas för framtidens kärnkraft, skriver Gert Lyngsjö, tidigare vd på Barsebäck Kraft, och Lars Thuring, före detta vd för OKG.

Sveriges robusta elsystem har på drygt två decennier kraftigt urholkats. Vi upplever nu höga elpriser och en skakig elförsörjning i Sydsverige. Den riskerar att hämma hela regionens utveckling.

Det första beslutet om storskalig kärnkraft togs i mitten av 1960-talet genom tillkomsten av Oskarshamn 1. Motivet var att komma bort från beroendet av fossila bränslen för elproduktion. Bakom beslutet låg ett konsortium av privata svenska kraftföretag. Starkt bidragande var Asea, som påbörjat uppbyggnaden av kompetens inom kärnkraftsområdet, ett framgångsrikt tekniskt kunnande som kunde matchas endast av de stora länderna USA, Ryssland, Frankrike och Storbritannien.

Investeringen i Oskarshamn 1 följdes i rask takt av utbyggnader i Oskarshamn, Ringhals och Barsebäck. Därmed inleddes en framgångsrik epok av elproduktion med kärnkraft av hög internationell klass.

På drygt två decennier uppnådde Sverige en elproduktion med kärnkraft i nivå med hela vattenkraften.

Fram till 1970-talets början hade kärnkraften haft starkt politiskt stöd. Motståndare fanns visserligen, men i begränsad omfattning. En av dem var Hannes Alfvén, professor i plasmafysik och Nobelpristagare, som ansåg att Sverige istället borde satsa på en annan form av kärnkraft, fusionsenergi. Alfvén lyckades övertyga Thorbjörn Fälldin att nuvarande kärnkraftteknik var fel väg och därmed inleddes Centerpartiets starka motstånd mot Sveriges kärnkraftsutbyggnad.

Vänsterpartiet, delar av Socialdemokraterna och senare Miljöpartiet anslöt sig till kritiken och ett motstånd tog sin början.

Kärnkraftsolyckan i Harrisburg 1979 ledde till stor splittring inom S och Olof Palme såg folkomröstning som en väg ut ur detta. I denna slogs det ”magiska” årtalet 2010 fast, vilket i grunden byggde på en missuppfattning – att kärnkraften skulle ha en teknisk och ekonomisk livslängd på 25 år. Den tekniska livslängden har visat sig vara 60 år eller längre.

Reaktorhaveriet i Tjernobyl 1986 blev nästa milstolpe. Det ledde så småningom fram till en energiuppgörelse mellan S, C och V. 1997 beslöt riksdagen att Barsebäckswerkets båda reaktorer skulle stängas med början i Barsebäck 1. Beslutet motiverades av att det var ett starkt krav från danskarna och att regeringen ansåg kärnkraften vara en föråldrad teknik som skulle fasas ut. Efter omfattande juridiska tvister och en uppgörelse mellan Sydkraft och staten stängdes Barsebäck 1 den 30 november 1999.

Tsunamin i Japan 2011 ledde till haveri i Japans kärnkraftverk i Fukushima. Detta fick västvärlden inklusive Sverige att höja säkerheten ytterligare, trots avsevärda skillnader i yttre omständigheter. Kärnkraftsskatten tillsammans med höjda säkerhetskrav gjorde det olönsamt för ägarna att driva vidare fyra reaktorer i Oskarshamn och Ringhals.

Avvecklingen av de sex svenska kärnkraftsreaktorerna har lett till betydande underskott av elproduktion i södra Sverige. Det är den avgörande orsaken till dagens höga elpriser.

Med stor sannolikhet kommer denna situation att bestå under lång tid framöver. Politiska beslut eller bristen på beslut har skapat det synnerligen allvarliga läge som nu råder.

Kunskap om läget har inte saknats, men den har dessvärre drunknat i önsketänkandet att vind- och solkraft ensamt ska lösa alla problem.

Sol och vind kan otvivelaktigt ge värdefulla bidrag till den svenska elproduktionen, men det räcker inte. Det behövs också mer planeringsbar elproduktion. Eftersom fossileldad elproduktion är utesluten av klimatskäl och vattenkraftsutbyggnad är förhindrad i lag återstår i nuläget kärnkraft som enda alternativ, oavsett vad man tycker om detta. Därtill kommer att ökad elanvändning med rätta framhålls som en viktig del i klimatomställningen, med en möjlig fördubbling de närmaste 20–25 åren.

Stora förhoppningar ställs idag på utbyggnad av kärnkraft av så kallad Generation 4 och/eller storskalig produktion och lagring av vätgas. Dessa tekniker lovar mycket för framtiden, men är oprövade och finns inte att tillgå här och nu.

Tills vidare får vi därför förlita oss på såväl existerande som nybyggda kärnkraftsanläggningar baserade på den befintliga tekniken. De svenska kraftföretagen har med önskvärd tydlighet visat att de behärskar denna väl. Metoden för omhändertagandet av avfallet har därtill nyligen principgodkänts av regeringen och förvaringen ska ske i Forsmark.

Det är dags att fatta de beslut som krävs för att klara framtida välfärd och klimatmål genom att för kärnkraften:

Skapa långsiktigt stabila förutsättningar genom blocköverskridande överenskommelser om samsyn kring elsystemets utveckling och ramverk för ny kärnkraft.

- Underlätta finansieringen genom statliga kreditgarantier för investeringar i ny kärnkraft.
- Snabba upp tillståndsgivningen genom effektivare tillståndsprocesser och acceptans av licensieringar av reaktortyper i andra länder.
- Se över prissättningen på elmarknaden så att stödtjänster och planeringsbarhet värdesätts.

- Stärka kärnkraftskompetensen genom statligt stöd till forskning och kunskapsutveckling, så att Sverige kan återta positionen från utbyggnadsåren på 1970- och 1980-talen.

Gert Lyngsjö var vd för Barsebäck Kraft mellan åren 1993 och 1999.

Lars Thuring var vd för OKG mellan åren 2007 och 2011.